

Ерготерапевтичне втручання після гострого порушення мозкового кровообігу

Парфанюк Тетяна, Без'язична О.В.

Харківська державна академія фізичної культури
Харків, Україна

DOI: [https://doi.org/10.15391/prrht.2021-6\(2\).04](https://doi.org/10.15391/prrht.2021-6(2).04)

Анотація. Розглянуто ерготерапевтичне втручання у пацієнтів після гострого порушення мозкового кровообігу. Наведено основні проблеми у даного контингенту осіб, які потребують ерготерапевтичного втручання.

Ключові слова: гостре порушення мозкового кровообігу, ерготерапія, неглект.

Occupational therapy after acute cerebral circulatory disorders

Tatiana Parfanyuk, Olha Beziazychna

Kharkiv State Academy of Physical Culture, Ukraine

Summary. Occupational therapeutic intervention in patients after stroke is considered. The main problems of this contingent of persons in need of occupational therapy intervention are given.

Key words: stroke, occupational therapy, neglect.

Вступ. Щороку гостре порушення мозкового кровообігу розвивається у 16 млн. жителів планети, 6 млн. з яких помирають унаслідок ускладнень. 40-50 % хворих помирають протягом першого року після інсульту, а 80 % тих, що вижили, залишаються неповносправними, залежними від оточуючих [3].

У світовій практиці відновного лікування (реабілітації) для набуття оптимальної самостійності в житті пацієнта після інсульту провідне місце займає мультидисциплінарний підхід, який передбачає участь декількох фахівців: фізичного терапевта (фізичного реабілітолога), який забезпечує відновлення рухових функцій, ерготерапевта (забезпечує відновлення функцій верхньої кінцівки (кисті) й адаптує до повсякденної діяльності), мовленнєвого терапевта, тобто логопеда (відновлення мови і ковтання), медичного психолога (слідкує за психологічним станом пацієнта і не допускає депресії). Закордоном ерготерапія застосовується давно і є логічним продовженням процесу фізичної терапії [1,4].

Основним засобом терапевтичного впливу ерготерапевта є заняттєва активність - цілеспрямована діяльність у сфері самообслуговування, дозвілля та продуктивної діяльності (праці), яку ерготерапевт обирає, адаптує і використовує відповідно до індивідуальних особистісних потреб, вподобань і функціональних можливостей пацієнта та з урахуванням факторів середовища його життєдіяльності.

Результатами ерготерапевтичного втручання є:

1. Розширення та покращення заняттєвої участі пацієнта через удосконалення (відновлення, розвиток) функцій організму; набуття, відновлення або підтримання функціональних навичок пацієнта.

2. Особисте задоволення пацієнта від заняттєвої участі.

3. Підвищення рівня незалежності.

4. (Ре) інтеграція у домашнє, робоче, освітнє, соціальне середовище.

5. Попередження хворіб та ускладнення тощо [7].

Мета роботи: охарактеризувати основні аспекти ерготерапевтичного втручання після гострого порушення мозкового кровообігу.

Матеріал та методи: аналіз літературних джерел з наукометричних баз України, Physiopedia, системний аналіз, синтез та узагальнення науково-методичної літератури. Ключові слова в стратегії пошуку, були: гостре порушення мозкового кровообігу, ерготерапія.

Результати. Основними проблемами осіб після гострого порушення мозкового

кровообігу, з якими працюють ерготерапевти, є:

- ❖ слабкість (геміпарез) чи параліч (геміплегія), що може переважати у всій половині тіла чи тільки в руці або нозі;
- ❖ спастичність, скутість у м'язах, болісні м'язові спазми;
- ❖ порушення координації або рівноваги;
- ❖ неуважність чи сенсорне ігнорування однієї сторони тіла (неглект);
- ❖ біль, оніміння чи порушення чутливості;
- ❖ проблеми з пам'яттю, мисленням, увагою та навчанням;
- ❖ важкість у виконанні повсякденних дій побутового характеру (самообслуговування).

У пацієнтів, які перенесли інсульт, ерготерапія починається на стаціонарному етапі.

Для проведення занять у відділеннях повинні бути навчальні приміщення, в яких відтворюється обстановка кухні, туалету, ванної кімнати, де хворі навчаються побутовим навичкам, а також спеціалізовані трудові майстерні в реабілітаційних підрозділах. Заняття можуть проходити як в індивідуальній формі (навчання навичкам вставання, утримання рівноваги, вміння одягнути себе тощо), так і в групі (різні ігри, творчі завдання - в'язання, ліплення, спів тощо).

Тренування щодо покращення персональних навичок повсякденної активності рекомендовані всім пацієнтам, що перенесли інсульт, залежно від індивідуальних потреб і з урахуванням функціонального дефіциту, можуть починатися вже в гострому періоді інсульту (залежно від стану хворого). Рекомендована тривалість занять, що проводяться щодня або через день, становить 20-40 хв [1,2,4].

Навчання щоденним побутовим видам діяльності, спрямованим на самообслуговування, починається в гострому періоді, коли хворий знаходиться в ліжку. Використовують рухи здорової сторони, які збереглися, поступово, при появі активних рухів в ураженій стороні, їх включають у діяльність (головним чином, як допоміжні).

В подальшому ерготерапевт вирішує конкретні проблеми, які виникають у людини в процесі виконання якихось звичайних дій. Щоб виявити їх, він може попросити виконати якесь завдання – написати, намалювати, відкрити пляшку або зав'язати шнурки на черевиках. Спостерігаючи за виконанням завдання, ерготерапевт визначає труднощі й обмеження у виконанні дії пацієнтом.

Тобто, ерготерапія – це не просто спеціальна лікувальна гімнастика, спрямована на тренування дрібної моторики, координації, чутливості, вона включає в себе знання з декількох спеціальностей – психології, педагогіки, соціології, біомеханіки і фізичної терапії, що є важливим при роботі з пацієнтами, які перенесли гостре порушення мозкового кровообігу.

За допомогою ерготерапії відновлюються й удосконалюються не тільки рухові, а й когнітивні й емоційні можливості. Отже, ерготерапевта цікавить не тільки стан пацієнта і характер його захворювання, має значення все – оточення людини, спосіб її життя до хвороби, особисті схильності та захоплення, рівень інтелекту тощо [4,5].

Розглянемо ерготерапевтичне втручання при неглекті.

Неглект (ігнорування) – порушення, що виражається в ігноруванні половини тулуба і/або простору та інформації з ураженої сторони.

Ознаки неглекту:

- ❖ насильницький поворот голови та очей в здорову сторону, часто – асиметрична поза сидючи з відхиленням в уражену сторону,
- ❖ «забування» кінцівки при зміні пози,
- ❖ умивання та гоління однієї половини обличчя,
- ❖ одягання однієї половини тіла,
- ❖ з'їдання їжі з однієї половини тарілки, письмо з відступом від краю аркуша,
- ❖ утруднене читання при хорошому зорі (пацієнт не може знайти початок рядка).

Види неглекту.

Без порушення поведінки:

- ❖ сенсорний (зоровий, слуховий, тактильний),
- ❖ руховий (рух в кінцівці),
- ❖ репрезентативний (географічний у пам'яті, сні)

З порушенням поведінки:

- ❖ особистісний (заперечення приналежності ноги, проблеми при голінні),
- ❖ просторовий (стимули з простору, предмети поруч та на відстані, компонент синдрому аногнозії).

Цілями втручання є:

- 1 . Поліпшити рівень сприйняття.
- 2 . Зменшити обмеження активності і соціальної участі (ефективне виконання діяльності в повсякденному житті).
- 3 . Навчання піклувальників і персоналу.
- 4 . Безпечне переміщення і симетричні пози (плече).

Часу чекати відновлення немає, тому вироблена компенсація дозволяє підтримати діяльність і сприяє відновленню функції. Завжди одночасно – виробляємо компенсації, очікуючи відновлення.

В таблиці 1 наведено стратегії ерготерапевтичного втручання при неглекті.

Таблиця 1

Стратегії

<i>Розвиваючі</i>	<i>Компенсуючі</i>
<p>Стимуляція ураженої сторони Поступове залучення у простір ураженої сторони (склянка з водою, комп'ютерні ігри, доміно)</p>	<p>Яскраві ярлики (подушки, лінії) Буквальні підказки</p>

Розвиваюча стратегія

- ❖ Підхід до пацієнта зі слабкого боку
  - ❖ Доторкання до ігнорованої руки під час розмови
  - ❖ Повороти на слабку сторону, особливо за участю пацієнта
  - ❖ Одягання перед дзеркалом
- Залучення паретичних кінцівок в діяльність
Навіть невеликі рухи паретичною рукою значно покращують загальне функціонування.
- ❖ Вставання з використанням слабкої руки
  - ❖ Використання руки при митті тіла – «рукавичка»
  - ❖ Використання руки при вмиванні – опора на край раковини
  - ❖ Притримувати тарілку під час їжі

Компенсуючі стратегії

Яскраві предмети розташовані з ігнорованої сторони. Сканування простору до яскравого стимулу (червоний предмет, червона риска, світло над дверима). Під час вмивання, читання від/ до червоної межі.

Блокування правого поля зору при лівосторонньому неглекті – окуляри із затемненням зі збереженої сторони (скельця пропускають до 8% видимого світла)

Сенсорна стимуляція [2,5,6]:

- ❖ Холодна/тепла вода у слуховий прохід
  - ❖ Вібрація шиї та руки з паретичної сторони
  - ❖ Самомасаж паретичних кінцівок
  - ❖ Візуальні/словесні/звукові підказки
- Комп'ютерні технології:
- ❖ Відстеження рухомих або «спливаючих» об'єктів
  - ❖ Доміно, карти, шахи
  - ❖ Пазли, пасьянси
  - ❖ Знайти цифри або букви, тварин
  - ❖ Комп'ютерні ігри «ходилки» і «збиралки».
- Просте та доступне:
- ❖ Перекотування м'яча зі сторони в сторону, в ціль (при важкому неглекті та парезі руки – здоровою рукою).
  - ❖ Паперові ігри з необхідністю використання всього поля (кросворди, морський бій).
  - ❖ Оригамі – складання фігур із паперу, необхідна робота двох рук.

Висновки. Ерготерапія є складовою міждисциплінарного підходу у відновно-реабілітаційному лікуванні пацієнтів після гострого порушення мозкового кровообігу. Довготермінова мета ерготерапії – не тільки максимально відновити рухові функції, а й адаптувати пацієнта до звичного життя здорової людини, допомогти стати самостійним, соціально пристосованим і незалежним у побуті.

Список використаної літератури

---

1. Віничук, С.М., Фартушна, О.Є. (2016). Рання реабілітація після гострих ішемічних порушень мозкового кровообігу. *Міжнародний неврологічний журнал*, 8, 34-39.
2. Джексон Терез. *Occupational therapy and stroke*. 2001. 22 с.
3. Уніфікований клінічний протокол медичної допомоги. Ішемічний інсульт. №602. (2012).
4. Піонтківська, Н.І., Фломін, Ю.В., Самосюк, Н.І. (2012). Фізична реабілітація – важливий крок до незалежного життя після інсульту. *Международный неврологический журнал*, 8 (54), 45-47.
5. Brain Reorganization, Recovery and Organized Care: Електронний ресурс. *Stroke Rehabilitation Clinician Handbook*. 2016. Режим доступу: <http://www.ebrsr.com/sites/default/files/Chapter%20Brain%20Reorganization%2C%20Recovery%20and%20Organized%20Care.pdf>.
6. Paskaleva, R., Milcheva, H. Kinesitherapy, ergotherapy and sport as factors improving the quality of life of older people. (2016). *Activities in Physical Education and Sport*, Vol. 6, No. 1, 117-119.
7. Vaishnavi, S, Rao, V, Fann, JR. (2009). Neuropsychiatric problems after traumatic brain injury: Unraveling the silent epidemic. *Psychosomatics*, 50, 198-205.
8. Shchetynin V.V., Skripka O.G., Boboshko R.O., Dondoreva I.S. (2020). The use of a simulator for the fingers of the hand in the rehabilitation of patients with the consequences of cerebral strokes. *Fizicna Reabilitacia ta Rekreativno-Ozdorovci Tehnologii*, 5(3), 4-11. [https://doi.org/10.15391/prrht.2020-5\(3\).01](https://doi.org/10.15391/prrht.2020-5(3).01)

Відомості про авторів

Парфанюк Тетяна: студентка Харківської державної академії фізичної культури м. Хакрів, Україна
orcid.org/ 0000-0003-0434-2086
E-mail: tparfanyuk@gmail.com

Tatiana Parfanyuk – student of Kharkiv State Academy of Physical Culture Kharkiv, Ukraine
orcid.org/ 0000-0003-0434-2086
E-mail: tparfanyuk@gmail.com

Без'язична Ольга .Володимирівна: кандидат наук з фізичного виховання і спорту, старший викладач Харківська державна академія фізичної культури. м. Хакрів, Україна
orcid.org/ 0000-0001-9987-6405
E-mail: obezyazychnaya@gmail.com

Olha Beziazychna - Candidate of Science (Physical Education and Sport), Senior Lecturer Kharkiv State Academy of Physical Culture Kharkiv, Ukraine
orcid.org/ 0000-0001-9987-6405
E-mail: obezyazychnaya@gmail.com